

EMEERICH RATH

Patřil k all-round sportmanům, velkým to mužům dávnověku sportu. Pražský Němec, jehož před sto lety znala celá sportovní Evropa, dosáhl tolika významných úspěchů, že dnešní čtenář, zejména ten, co má sklony k pochybnostem, může následující text považovat za mystifikaci. To by však byl omyl. Nejde totiž o žádného Járu da Cimrmana českého nebo německého sportu. Pouze vrstva dějinného prachu zapomnění na jeho příbězích je moc vysoká. A čtyřicetiletý komunistický režim neměl nejmenší chuť ji setřít.

Narodil se 5. listopadu 1883 v Praze jako druhé dítě v rodině chudého německého ševce. Když mu byly čtyři roky, rodina se odstěhovala do Broumova na Náchodsku. "Dětská léta jsem strávil na venkově a již tehdy jsem měl radost z pohybu. V sedmi jsem se naučil plavat i bruslit a jako desetiletý jsem lyžoval," napsal později v knize, o níž ještě bude řeč. Tehdy ho potkala osudová náhoda: od spolužáka původem z Vídně dostal lyže, náčiní tehdy u nás málo známé. Na divokých prkýnkách jezdilo v Čechách jen pár nadšenců.

"V technice jsem byl samouk. Měl jsem jednu dlouhou bambusovou hůl, s jejíž

pomocí jsem se odrážel i brzdil jakýmsi švihem, podobným pozdějšímu telemarku. Brzy jsem jezdil takzvaně na hory, kopce nad Broumovem a při hranicích s Pruskem," líčil později v časopise Zimní sport. Lyžujícího školáka brzy následovali dospělí z Broumova, jimž učarovala jeho vytrvalost, odvaha i um. Proto dnes můžeme říci, že Emerich Rath byl navzdory svému mládí propagátorem lyžování na Broumovsku.

VYNIKÁ MUSKULATUROU

Ve čtrnácti odešel do Prahy a v železářství U Rotta se učil příručím. Jako učeň neměl čas na sportování, jen v neděli mohl hrát fotbal za DFC Praha, pražské Němce. Tuhle odmlku však brzy dohonil. Po vyučení a vojně v Krakově se vrhl do nekonečného reje tréninků a závodů: v atletice, plavání, veslování, pozemním i ledním hokeji, kanoistice a rychlobruslení. Coby atlet proslul v běhu a chůzi na dlouhých tratích. V roce 1905 zvítězil v chodeckém závodě z Liberce do Ústí nad Labem: 108 kilometrů urazil za 12 a půl hodiny. Vyhrál i známý závod Praha-Brandýs (1908) na 20 kilometrů v čase 1:49,47 hod. Mnohokrát běžel silniční závod Běchovice-Praha na 10 kilometrů, při němž podal pozoruhodný důkaz o své dlouhodobě udržované fyzické kondici: poprvé v roce 1904 skončil třetí za 40:52 min. a naposledy roku 1954, kdy mu bylo jedenasedmdesát, přiběhl do cíle za hodinu bez 13 sekund.

Z a půl století se zhoršil pouze o dvacet minut! Byl také žákem slavných rychlobruslařských bratří Potůčků a tradovalo se, že roku 1904 prohrál v Mladé Boleslavi se šampionem

Nedvědem, aby mu však po 28 letech (!) porážku oplatil. Náruživě plaval a mnohokrát startoval v závodech Napříč Prahou. Denně posiloval horní půlku těla a paže. Není divu, že v časopise Sport a hry o něm již v roce 1906 napsali: "Jest zajímavým zjevem sportovním. Jsa 22 let stár, vyniká krásnou muskulaturou."

RAKOUSKÝ MARATÓNEC A ČESKÝ HOKEJISTA

V zimě dával přednost lyžím. Velké úspěchy slavil například roku 1907 při mistrovství Království českého: vyhrál běh na pět kilometrů, druhý skončil na desítce i na padesátce. Tehdy porazil v prestižním závodě, zvaném Štít dr.Dieskaua, jasně nejlepšího krkonošského lyžaře Bohumila Hanče. I o něm bude později zmínka. Na lyžích závodil a vítězil jak v našich horách, tak i v Německu, Rakousku, Itálii i Skandinávii. Na olympijských hrách v Londýně 1908 startovalo samostatně šest Čechů pod červeno-bílou vlajkou. Rath byl Němec, proto běžel maratón za Rakousko-Uhersko a skončil na 25. místě za 3:50:30,4 hod. Krátce po olympiádě odešel za prací do Berlína, kde vesloval za slavnou osmu Hellady a pustil se do dalších sportů. Hrál ragby v týmu Berliner SC, boxoval a zápasil. Roku 1912 vyhrál boxerské mistrovství Německa v těžké váze (v Hamburku pak slavně porazil i šampiona anglických kolonií), na zápasnické zíněnce bojoval nerozhodně s berlínským mistrem těžké váhy a také se zúčastnil soutěže mužské krásy: ze 150 účastníků získal slušné šesté místo.

Uplynuly dva roky a všestranný svalovec běžel opět maratón na olympiádě, tentokrát ve Stockholmu 1912. Byl třiatřicátý časem 3:37:03 hod. a znovu reprezentoval c. a k. mocnářství. Leč o dva roky později nastoupil za hokejisty Čech na mistrovství Evropy v Berlíně. Není to úžasná šíře záběru? Měly tu hrát čtyři týmy: Němci, Belgičané, Švýcaři a naši. Když však Švýcarsko nepřijelo, pořadatelé povolali místní Berliner SC. Hrál mimo soutěž a právě proti němu nastoupil Rath. Proč? Čechů bylo málo, navíc jeden náhle onemocněl. Emerich v Berlíně pracoval, hokej tu hrál za DEHG a se všemi hráči se z Prahy dobře znal. Na finále s Němci přijely rychlíkem z Prahy posily, Češi šampionát vyhráli a v berlínské restauraci Čecha Krátkého triumf oslavili. Kronika českého hokeje (Olympia 2001) uvádí, že u toho byl i Rath s manželkou Františkou, a cituje tehdejší pražský Sport: Jak jinak by to vypadalo v Rakousku, kdyby zde byli sami Rathové!!!

STATNÝ VEGETARIÁN

V Německu ho proslavily i chodecké závody na padesát kilometrů s vojenskou výzbrojí o váze kolem třiceti kilogramů. Vyhrál jich jedenáct, první roku 1905. Zanedlouho o této zvláštní disciplíně vydal knihu Der Gepäckmarsch über 50 Kilometer und warum ich hegte (volně přeloženo Proč chovám náklonnost k pochodům se zavazadlem nad 50 kilometrů).

Roku 1909 vytvořil rekord: šest hodin třináct minut. Byl to poloviční čas, než jaký požadovala armáda. Když mu v závěru jednoho takového závodu hlásili, že má hodinový náskok, udělal žertík pro obveselení publika: před cílem zastavil, nechal si přinést umyvadlo a šatstvo, umyl se, převlékl a teprve pak překročil cílovou čáru. Abstinents a nekuřák popisoval v knize svůj životní styl: pravidelně cvičil, skoro celý rok plaval v řece a od šestnácti let byl vegetarián. "Maso jsme v dětství mívali jen v neděli, a stejně mi nechutnalo," vysvětloval. Jedl chléb, zeleninu, ovoce, ořechy, semena či zrna, pil mléko. Na závodech se posilňoval hroznkami, mandlemi a hroznovou šťávou.

Říšské ministerstvo války při pohledu na statného junáka chtělo zavést bezmasou stravu v armádě, pozvalo ho na konzultace, ale posléze od záměru upustilo. Rath byl na své vegetariánství hrdý a rád o něm mluvil. Zatímco doma je dnes neznámý, vegetariánské organizace ve světě se o něm zmiňují na svých webových stránkách. Například španělská Vegetariana Canaria ho v historickém přehledu světových sportovců-vegetariánů řadí k a tletům tak zvučných jmen, jako jsou Paavo Nurmi, Abebe Bikila nebo Edwin Moses.

ZACHRAŇOVAL HANČE

Stalo se to 24. března 1913. Od Labské boudy vyběhlo šest lyžařů k závodu na 50 kilometrů. Čtyři Češi a dva Němci, jedním z nich byl Rath. Po startu se jarní počasí změnilo ve sněhovou vichřici. Rath odstoupil již v prvním kole, vzdávali i další, až běžel pouze Hanč. Když v předpokládaném čase nedokončil druhý okruh, tři nejzdatnější lyžaři ho vyrazili hledat. Rath na něho narazil u Zlatého návrší: ležel, byl vyčerpaný a cosi mumlal. Odepnul mu lyže a snažil se ho nést, ale oba padali do závějí. Proto posadil Hanče k tyči hřebenové cesty a spěchal k Labské pro pomoc. Šest záchranářů se saněmi sice nebohého lyžaře posléze přivezlo, ale ten již byl po smrti. Neumrzl, selhalo mu srdce. Došlo však ještě k další tragédii: Hančovi půjčil na trati svůj kabát a čepici jeho kamarád Václav Vrbata a sám pak umrzl. O události byl v roce 1956 natočen film Synové hor.

Nelíčil ovšem nic o tom, že pro Hančovu záchranu nasazoval život Rath. Důvod? V polovině padesátých let byl jako bývalý živnostník na indexu. I o tom bude zmínka. Rath při natáčení působil jako poradce, dostal i malou roli hajného, ale s nalepeným mohutným vousem, aby nebyl poznán. Při premiéře však svým přátelům smutně říkal: "Takhle to tehdy na hřebenech vůbec nebylo ..."

LYŽE A STETSONY

Za první světové války Rath narukoval do Krakova, odkud ho coby instruktora lyžování převeleli do Alp. Tady málem přišel o život při sesuvu laviny, v níž zahynulo přes tři sta vojáků. Po válce zůstal v Bolzanu, věnoval se jízdě na bobech, lyžování a horolezectví. Vystoupil na mnoho alpských vrcholů, mimochodem i v Divoké Šárce je po něm nazván skalní komín, jež zlezl jako první. Řeky - to byla jeho další láska. Na kajaku sjel po Adiži a Pádu z Bolzana do Benátek. Po plavbě na Tibeře z Citta di Castella do Říma se v cíli dočkal bouřlivého uvítání. Když se v roce 1923 vrátil do Prahy, nastoupil opět u Rotta, kde v jednom patře zahájili novinku: prodej sportovních potřeb. Tady pracoval šest let a pak si otevřel vlastní obchod s tímto zbožím v pasáži mezi Ovocným trhem a ulicí Na příkopě (po rekonstrukci v roce 1996 nese jeho jméno).

Prodával i trampské potřeby, takže kromě lyží, míčů, raket či bruslí tu byly k mání kotlíky, opasky s pouzdry na kolty, klobouky zn. Stetson, indiánské čelenky, luky a šípy. Obchodoval a stále sportoval. Putoval třeba 360 kilometrů po Seině do Paříže na olympijské hry 1924. Setkal se tu s Pierrem de Coubertinem. Na kajaku pádloval po Dunaji z Pasova do Vídně za čtyřadvacet hodin. Vyhrával mistrovství Československa kajakářů a byl také mezinárodním tajemníkem našeho svazu kanoistiky.

ŠEDIVÝ VLK

V knize Dějiny trampingu z roku 1939 se dočteme: "V našem sportovním světě neexistuje

snad nikdo, jenž by neznal rázovitou postavu sportovce-trampa Emericha Ratha. Jeho život ukazuje, co dokáže vášnivá láska ke sportu - Rathovi je padesát šest let. Tento věk je sice znát na jeho sportovních výkonech, ale nikoliv na jeho pevných zásadách, které jsou stále mladé a svěží. Rath, zvaný též Šedivý vlk, jde tak daleko, že hodlá sportovního života zanechat až v sedmdesáti letech. Trampingu však nikdy!" Do přírody jezdil celý rok. Vlastnil chatu v osadě Delaw are, pak ji přestěhoval do osady Ajax na Zlaté řece. K táborákům chodil v indiánském obleku s čelenkou a tomahavkem. Takto oděn obcházel každoročně v Praze své přátele a přál jim hezké vánoce. Na osadě v Lukách pod Medníkem se zasloužil o vybudování hřiště a běžecké dráhy. "Sport jest poctivá práce v hávu radostném!" říkával s oblibou nejen při trampských sportovních soutěžích.

ROK VE VĚZENÍ

Za německého protektorátu ani v nejmenším netěžil z výhod, jež mu mohla skýtat jeho národnost. Naopak. Se svou ženou ukrýval ve skladě obchodu německého žida Borise Efenbergera. Po prozrazení by všechny čekal transport do koncentráku. A protože skrývaný byl homosexuál, na něj měli Němci "nadlidé" obzvláště spadeno, tomu by hrozil jistý ortel

smrti. "Efenberger odjel po válce na Západ a Rathovi mu i pak finančně pomáhali. Byli to moc hodní lidé," vzpomínají dnes manželé Fejglovi, kteří s nimi bydleli v domě na Karlově náměstí. Přišel únor 1948 a Rath měl i nadále ve výloze obchodu Pepka námořníka, americkou vlajku a zboží pro skauty i trampy. Kvůli tomu se dostal do sporů s komunistickým režimem. Ten mu obchod zabavil a jeho na rok zavřel. Po propuštění bral nejnižší důchod, takže si přivydělával manuálně.

Na osud však nezhral. "Byl veselý a dobrosrdečný, ale po smrti své ženy i neukázněný. Když jsem ho napomínala, že jako cukrovkář snědl talíř dortů, jen se smál," dodává paní Fejglová. Nutno dodat, že při finanční nouzi prodával knihy a zbytek majetku, leč nepříliš úspěšně. Například Náprstkovo muzeum od něho koupilo pouze model čínské džunky a jihoamerické bolaso, obojí jen za šest set korun. Nicméně rok před olympiádou 1960 v Římě dostal coby nezdolný optimista úžasný nápad. "Pojeď tam na kole se spacákem a stanem a cestou zpět budu o hrách přednášet ve Švýcarsku, Německu, Rakousku i u nás. Kromě němčiny a češtin y mluvím anglicky, francouzsky, italsky, polsky, rusky," vyprávěl kdekomu. Slyšel to i Josef Erlebach, tehdy lyžař Dukly a dnes učitel v Jilemnici: "Měli jsme soustředění na Luční boudě. Pan Rath tam pomáhal v kotelně a občas lyžoval s jednou holí, jak to uměl z mládí. Ukazoval nám fotky a vyprávěl o svém sportování. V pokoji měl gramofon a desku s itaštinou, kterou si před chystanou cestou na olympiádu opakoval." K putování do Říma však potřeboval povolení našich úřadů. A to nedostal. Což nedokázal pochopit. Místo toho mu Fejglovi sehnali pobyt v domově důchodců u Benešova. Probůh, jak nedůstojný to byl konec velkého plánu! A protože se mu život mezi důchodci nelíbil, záhy odešel za bratrancem do Broumova.

SMUTNÝ KONEC PŘÍBĚHU

Leč soužití s ním skončilo po pár měsících sporem. Emerich Rath z bytu odešel, spal na lavičkách a myl se v kašně na broumovském náměstí. Jenomže být bezdomovcem v ČSSR roku 1962 nebylo myslitelné. A proto příslušníci SNB odvezli dvojnásobného olympionika do Domova důchodců ve Stárkově. Tady mu úřednice při vyplňování přijímacího protokolu zapsala do rubrik - Hotovost: žádná, Závěť: nic nemá, odpadá, Osobní záliby: Chce sportovat a pracovat. Zůstal věrný svému krédu, ale nemohl tušit, že mu zbývají jen čtyři měsíce života: 21. prosince 1962 podlehl infarktu v broumovské nemocnici, bylo mu devětasedmdesát.

IN MEMORIAM

O oživení titánovy památky pečují členové občanského sdružení Mikroregion Stěnava v Broumově. Na domě čp.62 v Soukenické ulici, kde v dětství žil, mu loni v listopadu odhalili pamětní desku. Při slavnosti vystoupil i učitel Jindřich Vaněk z Hronova, jenž má veřejně přístupnou sbírku starého sportovního náčiní a na počest přítele svého dědečka ji nazval Muzeem Emericha Ratha. Mikroregion Stěnava podal návrh Klubu fair play při Českém olympijském výboru na Rathovo ocenění in memoriam. Ten návrhu vyhoví na slavnostním zasedání v polovině března v Praze.

[Reflex 11/2004](#)
